

فصل سوم

معنی و مفهوم و نکت ادبی و زبانی

درس، مهمم: «علم زندگانی»

قالب شعری: شوی

پروین اعتصامی: پروین اعتصامی در تبریز متولد شد سرودن شعر را از هشت سالگی آغاز کرد نخستین شعرهایش را در مجله بهار به چاپ رسانید. تنها اثر وی

دیوان اشعار است که تا به امروز بارها به چاپ رسیده است. دیوان او شامل قطعات و قصاید بسیار دلنشین است. وی بیشتر قطعات خود را بصورت گفتگو

سروده است که در اصطلاح ادبی به آن مناظره می گویند. سرانجام وی بر اثر حصبه درگذشت آرامگاه او در شهر قم کنار صحن حضرت معصومه (س) قرار

دارد.

کبوترچه ای باشوق پرواز به جرئت کرد روزی بال و پر باز

معنی: روزی جوجه کبوتری با اشتیاق به پرواز با شهامت بال و پرش را باز کرد

پید از شاخکی بر شاخساری گذشت از باکی بر جوکناری

معنی: از شاخه کوچکی به شاخه دیگری پرید و از بام کوچکی به کنار جویباری پرواز کرد

نمودش بسکه دور آن راه نزدیک شدش کیتی به پیش چشم تاریک

معنی: از بس که آن راه طولانی به نظرش طولانی آمد جهان در پیش چشمش تاریک شد

آرایه ادبی: دور و نزدیک: تضاد

ز وحشت سست شد بر جای ناگاه ز رخ مستگی در مانده در راه

معنی: ناگهان بخاطر وحشت و ترس بی حال بر جایش ایستاد و از شدت رنج و خستگی از ادامه حرکت باز ماند

فتاد از پای کرد از عجز فریاد ز ساخی مادرش آواز در داد

معنی: درمانده شد و از عجز ناتوانی فریاد کشید، ناگهان مادرش با صدای بلند گفت

آرایه ادبی: فتاد از پای کنایه از ناتوانی

ترا توش، نرسید اندوخت حدیث زندگی میاید آموخت

معنی: لازم است که تو تجربه اندوزی کنی و راه و رسم زندگی کردن را یاد بگیری.

آرایه ادبی: توش هنر : تشبیه (هنر مانند توشه است)

ترا پرواز بس زودست و دشوار ز نوکاران که خواهد کار بسیار

معنی: پرواز برای تو بسیار زود و سخت است و کسی از افراد بی تجربه و تازه کار انتظار کارهای بزرگ ندارد.

هنوزت نیست پای برزن وبام هنوزت نوبت خواب است و آرام

معنی: تو توانایی رفتن به کوجه و پریدن بر روی بام را نداری و الان زمان استراحت کردن تو است

باید هر دو پا محکم نهادن از آن پس، فکر برپای ایستادن

معنی: باید اول بتوانی هر دو پایت را محکم و استوار بر روی زمین بگذاری و بعد از آن به فکر ایستادن باشی.

من اینجا چون نگهبانم و تو چون گنج ترا آسودگی باید مرا بچ

معنی: من در اینجا همانند نگهبان هستم و تو چون گنجی با ارزش می باشی، تو باید آسوده و راحت باشی و من باید رنج محافظت تو را تحمل کنم.

آرایه ادبی: دو آرایه تشبیه من چون نگهبان و تو چون گنج هستی / نگهبان و گنج مراعات النظیر / آسودگی و رنج : تضاد

مرا در دامها بسیار بستند ز بالم کو دکان پر شکستند

معنی: من در دام های بسیاری گرفتار شدم و کودکان، پرها و بال هایم را شکستند (رنج و سختی زیادی را تحمل کردم و تجربه اندوختم)

که از دیوار سنگ آمد که از در کم سپر بچ خونین شد کمی سر

معنی: گاهی از بالای دیوار و گاهی از در خانه به من سنگ می زدند و مرا زخمی می کردند

آرایه های ادبی: در و دیوار ، مراعات النظیر / سر پنجه و سر : مراعات النظیر

نکته آسایشم یک خط دمساز گهی از گربه ترسیدم، که از باز

معنی: من لحظه ای در زندگی، در آسایش به سر نبردم. زمانی از گربه و گاهی از باز ترسیدم.

هجوم قندهای آسمانی مرا موخت علم زندگانی

معنی: بلاها و مشکلات روزگار، علم زندگی کردن را به من یاد داد.

نکرده شاخک بی بن برومند ز تو سعی دغل باید زمین پند

معنی: شاخه کوچکی که بدون ریشه باشد، میوه نمی دهد؛ (رشد نمی کند) بنابراین تو باید سعی و تلاش کنی، من هم باید به تو پند و

اندرز بدهم.

لغات مهم:

۱. شوق : اشتیاق ، علاقه	۱۲. توش: خوراک ، طعام
۲. جرئت : شهامت	۱۳. حدیث: سخن
۳. شاخسار: شاخه درخت	۱۴. گنج : چیز با ارزش
۴. بامک : بام کوچک	۱۵. گه : گاهی
۵. جوکناری: جویبار	۱۶. آسایش: آسودگی
۶. گیتی: جهان	۱۷. سر پنجه : سر انگشت (قوی سر پنجه و نیرومند)
۷. سست : ضعیف ، بی حال	۱۸. دمساز: موافق و همدم
۸. عجز: ناتوانی	۱۹. هجوم : حمله
۹. بس: بسیار	۲۰. فتنه : در این درس به معنی بد بختی است
۱۰. نوکار: تازه کار ، بی تجربه	۲۱. برومن : بارور ف با ثمر ، پر بار
۱۱. برزن: محاله و کوچه و کوی	

« حکمت دعای مادر »

از بایزید بسطامی - رحمة الله عليه - پرسیدند که ابتدای کار تو چگونه بود؟
گفت: من ده ساله بودم، شب از عبادت خوابم نمی‌برد.
شبی مادرم از من درخواست کرد که امشب سرد است، نزد من بخُشب.
مخالفت با خواهش مادر برایم دشوار بود؛ پذیرفتم.
آن شب هیچ خوابم نبرد و از نماز شب بازماندم.
یک دست بر دست مادر نهاده بودم و یک دست زیر سر مادر داشتم.
آن شب هزار «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» خوانده بودم.
آن دست که زیر سر مادرم بود، خون اندر آن خشک شده بود.
گفتم: «ای تن، رنج از بهر خدای بکش.»
چون مادرم چنان دید، دعا کرد و گفت: «یا رب، تو از وی خشنود باش و درجتش، درجه اولیا گردان.» دعای مادرم در حقّ من مستجاب شد و مرا بدین جای رسانید.

« بیان العارفين »

معنی حکمت:

از بایزید بسطامی (رحمت خداوند بر او باد) پرسیدند که تو چگونه به این مقام و مرتبه رسیدی؟
در زندگی خود چه کردی و چگونه رفتار کردی که نزد خداوند شایسته شدی و به این راه هدایت شدی؟
او در پاسخ گفت: هنگامی که من ده ساله بودم، شب‌ها مشغول عبادت بودم و نمی‌خوابیدم.
یک شب مادرم از من درخواست کرد که، چون امشب سرد است نزد او بخوابم.
از آنجایی که دوست نداشتم خواهش مادرم را نادیده بگیرم و این کار برایم آسان نبود، درخواست او را قبول کردم.
آن شب اصلاً خوابم نبرد و نتوانستم نماز شب نیز به جا آورم.
در آن شب یک دستم در دست مادر بود و دست دیگرم در زیر سرش بود تا راحت بخوابد.
آن شب هزار بار سوره توحید را خوانده بودم.
آن دستم که زیر سر مادرم بود، بخاطر آنکه بی‌حرکت مانده بود و خون در آن جریان نداشت، خشک و کرخت شد.
پس به بدن خود گفتم به خاطر خداوند و خشنودی او رنج و سختی امشب را تحمل کن.
وقتی مادرم از خواب برخاست و مرا در آن وضعیت دید برایم دعا کرد و گفت: خدا با تو هم از فرزندم راضی باش و مقام و مرتبه‌اش را در ردیف مرتبه دوستانت قرار بده.
اینگونه بود که دعای مادرم درباره من پذیرفته شد و آن دعای خیر مادر مرا به این درجه و جایگاه رساند.

معنی کلمات:

- ابتدای کار: شروع زندگی عرفانی و معنوی
- بخسب: بخواب
- باز ماندن: محروم شدن
- از نماز شب باز ماندم: نتوانستم نماز شب را بخوانم
- از بهر: بخاطر
- درجت: درجه، رتبه
- اولیا: جمع ولی، دوستان خدا
- مستجاب: پذیرفته شده، اجابت شده
- رحمه الله علیه: رحمت خدا بر او باد

آرایه های ادبی:

- بازماندن: کنایه از «ازکار ماندن، متوقف شدن
- «دست» در سطر سوم: آرایه تکرار
- ای تن...: شخصیت بخشی